

Тема 7. Soft skills фахівців фізичного виховання і спорту

Мета вивчення теми: усвідомити сутність поняття «soft skills»; розглянути «м'які» навички, якими має оволодіти сучасний учитель фізичної культури; набути уявлення про життєво необхідні навички та компетентності в сучасному світі для успішної професійної реалізації.

План

1. Сутність поняття «soft skills».
2. Зв'язок soft skills зі змістом компетентностей.

Перелік ключових термінів і понять: *soft skills, компетентності, вміння, навички.*

Теоретичні відомості

1. Сутність поняття «soft skills»

Термін «soft skills» з'явився в американських бізнесових колах на позначення особистісних характеристик, завдяки яким людина може успішно взаємодіяти в команді під час розв'язання будь-яких питань. Інше визначення – це сукупність продуктивних рис особистості, які характеризують відносини в соціальному середовищі (комунікативні здібності, мовні навички, особисті звички, когнітивні або емоційні співпереживання, управління часом, колективна взаємодія, риси лідерства тощо). У перекладі soft skills означає «гнучкі», або «м'які» навички.

Сталого переліку, як і класифікації soft skills на сьогодні не існує. Вони часто пов'язані із соціальними навичками, комунікацією, лідерством, адаптацією до змін, трудовою етикою та іншими аспектами «м'якої» взаємодії у робочому середовищі. Це ті навички, які мають важливе значення для продуктивності праці сучасних фахівців, у тому числі й педагогів.

Розвиток сучасних технологій потребує вдосконалення та пошуку нових підходів до процесу навчання, оскільки наразі найбільш важливими стають уміння та навички самостійно навчатися, критично оцінювати інформацію, співпрацювати в команді. В учнів відбувається зміна принципів сприйняття себе та навколишнього світу на основі постійного доступу до будь-якої інформації. Така ситуація створює для педагогів нові виклики і, відповідно, можливості, оскільки відбувається зміна ролі вчителя, що вимагає гнучкості, мобільності, безперервного творчого пошуку та стійкої мотивації до самовдосконалення. Зокрема, оволодіння навичками soft skills, а саме: вмінням переконувати, знаходити підхід до учнів і їх батьків, лідирувати, комунікувати і спілкуватися, працювати в команді, розвиватися як особистість і як професіонал, управляти часом тощо.

Майбутнім учителям фізкультури також важливі «м'які навички», адже вони забезпечать можливість розкриття потенціалу в учнів, ефективного формування їх ключових компетентностей, удосконалення якості освітнього процесу загалом.

Учитель фізкультури повинен:

- ✓ ефективно спілкуватися та взаємодіяти з учнями, будувати з ними довірливі стосунки, а також підтримувати відкритий діалог із батьками. Регулярний зворотний зв'язок допомагає учням краще розуміти свій прогрес, а вчителю – краще реагувати на потреби класу;
- ✓ виконувати роль лідера, керувати класом і мотивувати учнів до здорового способу життя та фізичної активності. Це важливе вміння, яке може сприяти поліпшенню фізичного здоров'я вихованців, розвитку їх спортивних навичок, створенню позитивної атмосфери на уроках;
- ✓ володіти здатністю адаптуватися до різних рівнів фізичної підготовки учнів та організовувати уроки з урахуванням їх здібностей;
- ✓ розуміти індивідуальні потреби та психологічні особливості кожного учня, розділяти почуття інших людей. Емпатія також важлива при врахуванні фізичних обмежень та піклуванні про благополуччя учнів;
- ✓ мати організаторські здібності, оскільки вони допомагають ефективно планувати, керувати часом та створювати структуровані заняття;
- ✓ бути здатним працювати в команді, виявляти терплячість і толерантність;
- ✓ уміти адаптуватися до нових умов, проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності, генерувати нові ідеї та підходи до вирішення проблем;
- ✓ бути готовим до управління конфліктами та вирішення проблем у комунікації як серед учнів, так і у відносинах з батьками чи колегами;
- ✓ виявляти відповідальність, пунктуальність, чесність у роботі.

Усі ці «м'які навички» допоможуть майбутнім учителям фізичної культури ефективно реалізовувати освітні та виховні цілі, а також підтримувати позитивне ставлення до фізичної активності у своїх учнів.

Сучасний учитель відповідно до вимог модельної навчальної програми з фізичної культури повинен бути готовий сформувати в учнів / учениць такі наскрізні вміння: читати з розумінням; висловлювати власну думку в усній і письмовій формі; критично і системно мислити; логічно обґрунтовувати позицію; діяти творчо; виявляти ініціативу; конструктивно керувати емоціями; оцінювати ризики; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати з іншими.

Розвиток «м'яких навичок» потребує постійної уваги та зусиль. Свідоме прагнення до саморозвитку у цьому напрямі допоможе майбутньому вчителю фізкультури стати ефективнішим у своїй професійній діяльності. Водночас «м'які» навички важливі не тільки для професійної діяльності, а й для повсякденного життя, особистого благополуччя та розвитку.

2. Зв'язок soft skills зі змістом компетентностей

Опираючись на основні пріоритети освіти (серед яких нині варто назвати: вміння швидко адаптуватися до змін і сучасних потреб суспільства, володіння навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами, здатність активно діяти, оперативно приймати рішення в нестандартних ситуаціях і навчатися протягом усього життя), компетентнісний підхід підсилює її

практикоорієнтованість, оскільки акцентує увагу на її результатах. Із позицій цього підходу результатом освітнього процесу вважається не обсяг засвоєної під час навчання інформації, а навички та здатність особистості ефективно діяти в багатоманітних ситуаціях, що можуть виникнути в різних сферах життєдіяльності людини, в тому числі у професійній.

Наразі виокремлюють два типи навичок: «hard skills» («тверді» навички) – професійні знання та вміння, які можна наочно продемонструвати, та «soft skills» («гнучкі», або «м'які» навички) – навички, спрямовані на взаємодію людини із соціумом.

«Тверді» навички необхідні фахівцю для виконання визначених професійних завдань, а «м'які» навички – для успішної комунікації та досягненню професійного успіху.

«Тверді» навички – це вимірні професійні компетентності, які можна перевірити, протестувати й об'єктивно оцінити.

За hard skills визначають, чи людина є фахівцем у конкретній сфері. Поняття «компетентність» (лат. *competens* – належний, відповідний) відображає сукупність необхідних для ефективної діяльності систематичних функціональних знань, умінь і відповідних якостей особистості. В узагальненому вигляді компетентність особистості розуміють як систему її здатностей, знань і умінь, достатніх і адекватних тому, що потрібно виконувати згідно з вимогами професії.

«М'які» формуються протягом життя, під впливом виховання і життєвого досвіду. Власне м'якість полягає в умінні ними оперувати. Найчастіше ступінь прояву soft skills залежить від типу особистості, особливостей характеру, темпераменту. Наприклад, хтось досконало володіє собою з дитинства, а когось обставини змушують із часом навчитися контролювати власні емоції. У сучасному світі ці навички не менш важливі за професійні. Однак для їх розвитку необхідно значно більше часу й терпіння, а виміряти їх практично неможливо. Це так би мовити компетентності універсальні, які допомагають нам взаємодіяти між собою в команді незалежно від сфери діяльності. «М'які» навички – це переваги майбутнього. Саме вони допомагають швидше адаптуватися до нового місця та колективу, ефективно виконувати професійні завдання, сприяють високій вмотивованості працівника.

Щоб сформувати hard skills необхідний інтелект (ліва півкуля мозку, логіка), для розвитку soft skills потрібна "емоційність" (права півкуля мозку, емпатія). Вимоги до hard skills чітко визначені, soft skills, навпаки, мінливі та ситуативні.

Оволодіти hard skills можна в різних освітніх закладах (школа, виш, додаткові курси). На відміну від hard skills, для освоєння soft skills не існує чітких покрокових інструкцій: людина або має будь-яку якість від народження (наприклад, дружелюбність, урівноважений характер), або набуває її з досвідом, шляхом проб і помилок (наприклад, вміння працювати в команді, лідерські якості). Soft skills освоюються повільніше, ніж hard skills. На підтвердження сформованості професійних навичок – hard skills видаються свідоцтва, дипломи й сертифікати. Soft skills не мають сертифікації та довести їх наявність набагато важче.

«М'які» навички потрібні не тільки дорослим людям, а й дітям. Вони

дозволяють дитині адаптуватись до різних життєвих ситуацій, успішно взаємодіяти з однолітками та іншими людьми, бути максимально ефективною та творчо вирішувати проблеми.

«М'які» (гнучкі) навички треба розвивати із самого дитинства. На сьогодні емоційна складова така ж важлива, як і інтелектуальна. Можливо, має навіть більше значення, бо ж soft skills – це не ті навички, які діють в якійсь певній сфері, вони поширюються на різні аспекти життя. Тому не варто недооцінювати «м'які» навички, потрібно працювати над їх розвитком і вдосконаленням, прагнути до досягнення балансу між та постійним покращенням. Відтак вкрай важливо досягти балансу між hard skills і soft skills!

Саме тому вже на етапі навчання в закладі загальної середньої освіти в учнів мають формуватися основи soft skills – м'яких навичок, які також називають надпрофесійними. Сучасній дитині необхідні комунікативні навички, критичне мислення, лідерські якості, емоційний інтелект і позитивне мислення, стресостійкість, здатність приймати рішення в нестандартних умовах, здатність до емпатії, вміння працювати в команді, навички самоорганізації та самоконтролю.

Цілеспрямований розвиток soft skills в освітньому процесі є основою соціалізації особистості дитини, що передбачає підготовку школярів до вирішення різноманітних життєвих проблем та ситуацій. Важливими чинниками для формування «м'яких» навичок є родина та освітній заклад як основні середовища перебування дитини.

Та щоб чогось навчити дітей, учителю необхідно розпочати з глибокого аналізу своєї особистості та працювати над самовдосконаленням. Фізична культура і спорт – це найкращий тренер soft skills.

Учитель фізичної культури має здійснювати передачу знань і формувати у своїх вихованців «м'які» навички лише через особистий приклад. А для цього необхідно:

- ✓ працювати над відродженням іміджу педагога, вчителя фізичної культури через формування в себе soft skills;
- ✓ пропагувати заняття спортом або фізичною культурою усе життя без відмовок на зразок «немає часу» або «не в моєму віці»;
- ✓ чітко планувати життя і зокрема стратегічно, на 5, 10, 15 років, без відмовок на зразок «не на часі», «коли настануть кращі часи» тощо. Майбутнє закладається тут і зараз;
- ✓ тримати ритм, не зупинятися;
- ✓ учитися керувати своїми емоціями, тримати себе в руках у будь-якій ситуації;
- ✓ сприймати проблему не як проблему, а як завдання її вирішити;
- ✓ розвиватися і самовдосконалюватися – і не тільки у професійній сфері;
- ✓ учитися ставити питання, вести конструктивний діалог;
- ✓ сприймати невдачі як можливості для зростання. Якщо людина не переживає невдач, то вона точно не прямує шляхом інновацій та розвитку;
- ✓ бути відкритим до нового (знань, умінь);
- ✓ допомагати учням формувати позитивне ставлення до змін завдяки позитивному сприйняттю помилок – без осуду, емоцій та страхів;

✓ учитися чути й сприймати протилежну думку, вміти абстрагуватися від попереднього досвіду (ставити під сумнів вхідну інформацію й власні переконання, запропоновану догму тощо). Основи критичного мислення закладаються в дитинстві, коли малеча у пошуках відповідей ставить багато запитань. Тож важливо навчати учнів чітко формулювати власну думку, аргументувати та відстоювати її.

Організаційні навички для майбутніх фахівців фізичної культури та спорту є необхідними у процесі здійснення ними навчальної, виховної, методичної та наукової діяльності. Загальною характеристикою організаційних навичок як складників soft skills майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту є:

- Цілепокладання. Здатність встановлювати чіткі, конкретні, вимірні цілі та завдання, що дозволяють краще відстежувати їх досягнення та є першим кроком для створення керованого процесу у професійній діяльності та в повсякденному житті.

- Планування. Передбачає визначення пріоритетних завдань на основі їх важливості та термінів. Це дозволяє зосередитися на першочергових завданнях, усвідомлювати довгострокові інтереси та розробляти плани досягнення цих цілей (на день, тиждень, місяць, рік тощо).

- Тайм-менеджмент. Одна з найважливіших організаційних навичок, яка передбачає здатність до належного розподілу часу для дотримання термінів і досягнення цілей.

- Управління інформацією. Передбачає здатність до впорядкування інформаційних потоків, ведення нотаток і записів, відстеження важливих повідомлень, документів, електронних листів і даних, а також забезпечення зручного й легкого доступу до них у разі потреби.

- Управління простором. Здатність до підтримки організованого фізичного робочого простору, зокрема спортивного, цифрового середовища, може значно підвищити ефективність професійної діяльності.

- Управління ресурсами. Здатність до оптимального розподілу різноманітних ресурсів, раціонального та грамотного використання обладнання, матеріалів та інших засобів навчання і професійної діяльності.

- Організація індивідуальної та колективної діяльності. Передбачає здатність до розподілу завдань, обов'язків, процесів, а також моніторинг, контроль досягнення навчальних, розвивальних, виховних, спортивних цілей і своєчасне їх корегування.

Питання для самоконтролю

1. Розтлумачте поняття soft skills.
2. Поясніть актуальності «м'яких» навичок у сучасному суспільстві.
3. Яким чином пов'язані soft skills зі змістом навчальних програм учнів закладів загальної середньої освіти?
4. Які soft skills є важливими для учнів закладів загальної середньої освіти?
5. Які soft skills має розвивати в себе учитель фізичної культури?

6. Поясніть різницю між hard skills і soft skills. Чому так важливо досягнути балансу між ними?